

*ІХ Всеукраїнська
науково-практична
конференція*

**100-ій річниці від дня заснування
Сумського державного педагогічного
університету імені А.С. Макаренка
присвячується**

**ОСОБИСТІТЬ У КРИЗОВИХ УМОВАХ
ТА КРИТИЧНИХ СИТУАЦІЯХ ЖИТТЯ**

22-23 лютого 2024 р.

МАТЕРІАЛИ КОНФЕРЕНЦІЇ

Суми 2024

УДК: 159.923:[316.4(082)+316.613.5]
ББК 88.372я431
О 72

Рекомендовано до друку рішенням вченої ради Сумського державного педагогічного університету імені А.С. Макаренка (протокол № 8 від 25 березня 2024 р.).

Редакційна колегія:

Кузікова Світлана Борисівна – доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри психології Сумського державного педагогічного університету імені А.С. Макаренка

Вертель Антон Вікторович – кандидат філософських наук, доцент, доцент кафедри психології Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка

Дворніченко Лариса Леонідівна – кандидат філософських наук, доцент, доцент кафедри психології Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка

Єрмакова Наталія Олександрівна – кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри психології Сумського державного педагогічного університету імені А.С. Макаренка

Коваленко Наталія Володимирівна – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри психології Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка

Пасько Катерина Миколаївна – кандидат філософських наук, доцент, доцент кафедри психології Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка

Пухно Світлана Валеріївна – кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри психології Сумського державного педагогічного університету імені А.С. Макаренка

Усик Дмитро Борисович – кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри психології Сумського державного педагогічного університету імені А.С. Макаренка

Щербак Тетяна Іванівна – кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри психології Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка

О 72 Особистість у кризових умовах та критичних ситуаціях життя: матеріали ІХ Всеукраїнської науково-практичної конференції (22-23 лютого 2024 року / за ред.: Кузікової С. Б., Вертеля А.В / Сумський державний педагогічний університет імені А.С. Макаренка. – Суми : Вид-во СумДПУ імені А.С. Макаренка, 2024. – 186 с.

Збірник містить матеріали ІХ Всеукраїнської науково-практичної конференції «Особистість у кризових умовах та критичних ситуаціях життя», що висвітлюють теоретичні та практичні результати досліджень проблем особистості в контексті її життєвого шляху, в умовах особистісних, міжособистісних і суспільних криз.

Особливу увагу приділено питанням збереження психічного здоров'я та надання психологічної допомоги людині в консультативно-терапевтичній практиці в умовах війни.

© Колектив авторів, 2024
Видано в авторській редакції
© СумДПУ імені А.С. Макаренка, 2024

<i>Лобур М. С.</i>	Стиль сімейного виховання як фактор особистісної тривожності підлітків	128
<i>Лю Сяопань</i>	Особливості екологічної арт-терапії у роботі з дітьми	130
<i>Малярова Ю. М.</i>	Ключові принципи реалізації пацієнт-орієнтованого підходу в медичній галузі	131
<i>Мартиненко О. Ю.</i>	Психологічна готовність жінок до материнства в умовах війни	132
<i>Мусієнко В. Р.</i>	Ментальне здоров'я в контексті війни в Україні	133
<i>Obukhova Olha</i>	Interaction and consequences of stress influence on mental health among university students	134
<i>Оран М. О.</i> <i>Скурський Т. Я.</i>	Вплив комунікації між лікарем та пацієнтом на ментальне здоров'я в процесі одужання	136
<i>Панок В. Г.</i>	Психологічний супровід учасників освітнього процесу в умовах війни	137
<i>Пасько К. М.</i>	Особливості використання елементів дерматографіки у візуальній психодіагностиці	139
<i>Сальник А. Є.</i>	Психологічна реадптація особистості	141
<i>Склярєнко В. О.</i>	Чинники агресивної поведінки як прояв психологічного захисту: діагностика та корекція	142
<i>Хуан Хайвей</i>	Казкотерапія у роботі з дітьми дошкільного віку	143
<i>Черкєс А. І.</i>	Актуальність проблеми ресоціалізації ветеранів бойових дій	144
<i>Черних О. М.</i>	Вплив війни на психологічний стан та емоційний інтелект дітей з особливими освітніми потребами	145

Розділ 4. Особистість в особливих умовах життєдіяльності

<i>Бондар І. Г.</i>	Готовність до ризику у футболістів в залежності від спортивної мотивації	148
<i>Бондарєнко О. І.</i>	Проблема психологічного здоров'я у воєнний час	148
<i>Бошкова С. В.</i>	Когнітивні переваги білінгвізму	149
<i>Будняк О. М.</i>	Особливості емоційного вигорання вчителів в сучасних умовах	151
<i>Вишва М. В.</i> <i>Котелевець А. М.</i>	Соціальна активність як спосіб прояву лідерської поведінки особистості у кризових умовах	152
<i>Гончарєнко Л. І.</i>	Особливості емоційної сфери жінок-переселенок з території України	154
<i>Гончарова І. О.</i>	Психологічні особливості емоційного вигорання працівників сфери обслуговування	155
<i>Yelchaninova Tetiana</i> <i>Miroshnichenko Tetiana</i>	Differential characteristics of empathy: gender and sexual aspects	156

deformation, such as aggressiveness, envy, bitterness (in cases of frustration through aggression), loss of business optimism and indecision (in cases of «auto-aggression»), apathy, lack of initiative, inaction (in cases of depression); resistance to change, petrification, etc.

Focusing on areas where stress is constant and highly noticeable, it can be stated that students most often experience stress in the spheres of everyday life, lifestyle, and inner harmony. Students face various challenges related to the need to independently solve life problems that arise in independent living. Most medical students experience a state of chronic tension when it is difficult to relax and not worry about how others see them. Students are afraid of being misunderstood and rejected by other classmates. All this indicates the presence of stress among students, and along with it can threaten the development and realization of their potential in the conditions of a higher educational institution.

Since this topic is relevant, the prospects for further research in this area include a deeper and more detailed study of the problem at the theoretical and empirical levels, the development of trainings to correct the influence of factors affecting the mental health of medical students during their studies in higher education, and the development of recommendations for preventing the occurrence of stressful conditions that negatively affect mental health.

Оран Марина Олегівна

д. психол. н., професор, завідувач кафедри психології

Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, (м. Тернопіль)

Скурський Тарас Ярославович

аспірант спеціальності 053 Психологія

Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка, (м. Тернопіль)

ВПЛИВ КОМУНІКАЦІЇ МІЖ ЛІКАРЕМ ТА ПАЦІЄНТОМ НА МЕНТАЛЬНЕ ЗДОРОВ'Я В ПРОЦЕСІ ОДУЖАННЯ

Звістка про хворобу – це завжди причина для особистісної кризи, адже складається деформована картина реальності, в якій діагноз – це ніби вирок. Кожна людина, дізнавшись, що хвора, проживає цей кризовий момент по-своєму. Дослідники навіть визначають момент повідомлення діагнозу як травму (А. Jackson, Р. Linley). Актуальна ситуація повномасштабного вторгнення росії в Україну поглиблює усі кризові явища та вплив травматичної події на пацієнта. Сьогодні, як ніколи розуміємо що на ментальну гармонію серйозною мірою впливає ситуація в країні.

У процесі переходу до страхової медицини в площину конкуренції між лікарями застосування пацієнт-орієнтованого підходу є закономірним: пацієнт – рівноправний учасник лікування. Завдання лікаря – пояснити діагноз, хід лікування, наслідки, адже що більше знає пацієнт, то більш зваженим буде його рішення. Наявність відповідних протоколів, які допомагають провести таку бесіду і встановити довірливі взаємини між лікарем і пацієнтом, сприяє позитивній динаміці в майбутньому. Однак правильно повідомити і зреагувати на емоції пацієнта, який почув свій діагноз, особливо важкий, – одна з суб'єктивно найнеприємніших і об'єктивно найважчих частин лікарської роботи, а правилам та інструментам такого «менеджменту поганих новин» (bad news management) лікарів все ще вчать недостатньо. Як зазначає А. С. Свінціцький, «взаєморозуміння між лікарем і пацієнтом є запорукою ефективності здійснюваного лікування». На значення ефективної комунікації у процесі лікування вказують також Л. Я. Ковальчук, І. Р. Мисула, Н. Є. Лісничук, а А. П. Пелешук та Л. П. Мусієнко наголошують на етичності взаємовідносин лікаря і хворого.

Кожного дня лікар в своїй практичній діяльності зустрічається зі складними ситуаціями та спілкується з пацієнтами у різних емоційних та психологічних станах,

здебільшого негативно емоційно забарвлених. Важливо не знецінювати досвід пацієнта, його здатність витримувати стресові ситуації. Якою саме буде реакція, залежить від багатьох чинників: віку, статі, сімейної та соціальної ситуації, досвіду, фізичного та психологічного стану, особистісних якостей: темпераменту, здібностей, інтелекту, характеру та ін. Є багато різних суперечливих ситуацій у взаємодії лікаря і пацієнта. Складний пацієнт відчуває потужні емоції та демонструє поведінку, яка перешкоджає ефективній комунікації і, як правило, викликає негативні почуття і у лікаря, що може призвести до конфлікту, уникання контакту з пацієнтом, або відмови від лікування.

Взаємодія з пацієнтом у складних ситуаціях спричиняє невпевненість і навіть страх у лікаря. А такі негативні емоції пацієнта, як страх, сум, гнів можуть ускладнити надання медичної допомоги. Щоб впоратись з емоціями пацієнта лікар потребує значних навичок професійного спілкування та психологічного реагування. Це необхідно для створення терапевтичного альянсу з пацієнтом та залучення його до ефективної співучасті в процесі лікування.

Лікар не може вирішити усіх проблем пацієнта, однак може і повинен з'ясувати, що його турбує фізично, психологічно та надати максимально ефективну допомогу.

З початком повномасштабного вторгнення вкотре вдалося підтвердити, що ментальне здоров'я суміжне із фізичним. Надання психологічної допомоги пацієнтам вкрай необхідне, оскільки сприяє швидшому поверненню до звичного способу життя. Вкрай необхідно підібрати діагностичний інструментарій і перевірити стан ментального здоров'я у різних категорій осіб в умовах війни. Встановити причинно-наслідкові зв'язки, закономірності прояву різних емоційних та психологічних станів як реакції на оголошення діагнозу. Розробити та впровадити заходи спрямовані на оптимізацію ментального здоров'я.

Ми вважаємо, що незважаючи на прогресивний розвиток медицини тема ментального здоров'я пацієнта в процесі одужання залишається недостатньо вивченою. Пацієнт втрачає довіру до лікаря, залишається наодинці із проблемою, що є недопустимим. Збереження здоров'я пацієнта це не лише комплекс так званих «медичних послуг», а перш за все встановлення довіри між лікарем та пацієнтом, яка в подальшому чинитиме сприятливий вплив на процес одужання.

Панок Віталій Григорович

в. о. академіка-секретаря Відділення психології та спеціальної педагогіки НАПН України,
директор УНМЦ практичної психології і соціальної роботи,
доктор психологічних наук, професор,
член-кореспондент НАПН України (м. Київ)

ПСИХОЛОГІЧНИЙ СУПРОВІД УЧАСНИКІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В УМОВАХ ВІЙНИ

Учасники освітнього процесу – учні, студенти, педагоги, викладачі, їх найближче соціальне оточення, є однією з найбільш постраждалих категорій населення в умовах російсько-української війни. Разом з тим, означена когорта не є однорідною і має розглядатись як окремі специфічні групи у залежності від віку, життєвого досвіду, ступеню причетності до бойових дій, ступеню фізичного і психічного травмування, місця проживання, етнокультурного і соціального оточення та ін.. Названі та інші фактори вкладаються в поняття «актуальна життєва ситуація особистості (АЖСО)». На наш погляд, це поняття має бути центральним для побудови програм і технологій психологічного супроводу учасників освітнього процесу оскільки дозволяє більш індивідуально а, значить, більш ефективно надавати психологічну допомогу.

Психологічне травмування описується такими поняттями як: «стрес», «дистрес», «посттравматичні стресові розлади (ПТСР)». Останнім часом широко застосовується поняття «посттравматичне зростання».